

УДК 378.016:159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-7>

Анна ЗАРИЦЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; доцент кафедри музичного мистецтва, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-2579-5279

Андрій ЗАРИЦЬКИЙ

заслужений артист України, доцент, викладач-методист, голова циклової комісії академічного, естрадного та джазового вокалу, Волинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Ігоря Стравінського Волинської обласної ради; доцент кафедри музичного мистецтва, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9996-6937

Віктор МРОЧКО

заслужений артист України, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; доцент кафедри музичного мистецтва, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-9667-8099

Бібліографічний опис статті: Зарицька, А., Зарицький, А., Мрочко, В. (2025). Сучасні методи постановки голосу в контексті музично-педагогічної освіти. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 42–48, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-7>

СУЧАСНІ МЕТОДИ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ В КОНТЕКСТІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Стаття має на меті здійснити комплексний аналіз та систематизацію сучасних методів постановки голосу в контексті музично-педагогічної освіти. Дослідження спрямоване на виокремлення найбільш ефективних методів, які сприятимуть розвитку вокальної майстерності студентів, враховуючи сучасні вимоги до вокального виконавства та педагогіки.

Методологія. У процесі дослідження використано комплекс наукових методів, включаючи аналіз наукової літератури з вокальної педагогіки, фонопедії та психофізіології голосу. Застосовано методи систематизації та узагальнення для класифікації сучасних методів постановки голосу. Емпіричні методи включали спостереження за навчальним процесом, аналіз практичного досвіду викладачів вокалу, а також вивчення та адаптацію зарубіжних методик, таких як *Estill Voice Training*, метод *Сета Піггса* та метод *Бретта Меннінга*. Синтез отриманих даних дозволив сформулювати комплексний підхід до вибору та застосування методів постановки голосу.

Наукова новизна. Здійснено систематизований аналіз сучасних методів постановки голосу з урахуванням їхньої ефективності та можливості застосування в умовах музично-педагогічної освіти. Виокремлено та обгрунтовано дев'ять основних методів, серед яких метод інтегрованого інтонування, метод контрольованого дихання, метод резонансного балансу, метод артикуляційної чіткості, метод кантиленного співу, метод вокальної мобільності, метод вокально-теоретичного аналізу, творчо-інтерпретаційний метод та метод сценічної виразності. Розроблено практичні рекомендації для кожного з методів, що робить їхнє впровадження в навчальний процес більш ефективним та цілеспрямованим.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що сучасна вокальна підготовка повинна базуватися на науково обгрунтованих методах, враховувати індивідуальні особливості голосу кожного студента та поєднувати технічний і художній розвиток. Запропоновані методи постановки голосу сприяють формуванню у студентів комплексу вокально-технічних навичок, розвитку їхньої творчої ініціативи та здатності до самостійного вдосконалення. Визначено, що систематичне застосування цих методів у навчальному процесі сприяє підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів та їхній успішній адаптації до сучасних вимог вокального виконавства. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інтегрованих програм вокальної підготовки, які поєднують різні методи та враховують індивідуальні потреби кожного студента.

Ключові слова: постановка голосу, музично-педагогічна освіта, сучасні методи, інновації, традиції, вокальні навички.

Anna ZARYTSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Musical Art, Communal Institution of Higher Education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council; Associate Professor at the Department of Musical Art, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-2579-5279

Andrii ZARYTSKY

Honored Artist of Ukraine, Associate Professor, Lecturer-Methodologist, Head of the Academic, Pop, and Jazz Vocal Cycle Commission at the Volyn Professional College of Culture and Arts named after Ihor Stravinsky of the Volyn Regional Council; Associate Professor at the Department of Musical Art, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-9996-6937

Viktor MROCHKO

Honored Artist of Ukraine, Associate Professor at the Department of Musical Art, Communal Institution of Higher Education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council; Associate Professor at the Department of Musical Art, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-9667-8099

To cite this article: Zarytska, A., Zarytskyi, A., Mrochko, V. (2025). Suchasni metody postanovky holosu v konteksti muzychno-pedahohichnoi osvity [Modern Methods of Voice Training in the Context of Music-Pedagogical Education]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 42–48, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-7>

MODERN METHODS OF VOICE TRAINING IN THE CONTEXT OF MUSIC-PEDAGOGICAL EDUCATION

The article aims to conduct a comprehensive analysis and systematization of modern voice training methods within the context of music-pedagogical education. The research focuses on identifying the most effective methods that contribute to the development of students' vocal mastery, taking into account contemporary requirements for vocal performance and pedagogy.

Methodology. *The study employed a combination of scientific methods, including an analysis of scholarly literature on vocal pedagogy, phonopedics, and the psychophysiology of voice. Methods of systematization and generalization were applied to classify modern voice training techniques. Empirical approaches included observing the educational process, analyzing the practical experience of vocal instructors, and studying and adapting international methodologies, such as Estill Voice Training, Seth Riggs' method, and Brett Manning's method. The synthesis of the collected data enabled the formulation of a comprehensive approach to selecting and implementing voice training methods.*

Scientific Novelty. *A systematic analysis of modern voice training methods was conducted, assessing their effectiveness and applicability within the framework of music-pedagogical education. Nine key methods were identified and substantiated, including the method of integrated intonation, the method of controlled breathing, the method of resonance balance, the method of articulatory precision, the method of cantilena singing, the method of vocal mobility, the method of vocal-theoretical analysis, the creative-interpretative method, and the method of stage expressiveness. Practical recommendations were developed for each method, enhancing their implementation in the educational process by making it more effective and purposeful.*

Conclusions. *The research findings confirm that modern vocal training should be grounded in scientifically validated methods, take into account the individual characteristics of each student's voice, and integrate both technical and artistic development. The proposed voice training methods foster the development of a comprehensive set of vocal-technical skills in students, enhance their creative initiative, and cultivate their capacity for self-improvement. It was determined that the systematic application of these methods in the educational process elevates the level of professional training of future musician-educators and facilitates their successful adaptation to contemporary vocal performance standards. Future research prospects lie in designing integrated vocal training programs that combine various methods and address the individual needs of each student.*

Key words: voice training, music-pedagogical education, modern methods, innovations, traditions, vocal skills.

Актуальність проблеми. Сучасна музично-педагогічна освіта перебуває у процесі постійного оновлення та вдосконалення методологічних підходів до вокальної підготовки. У контексті сучасних вимог до музично-педагогічної освіти, важливо не лише формувати у здобувачів вокально-технічні навички, а й розвивати їхню здатність до аналізу, самостійного вдосконалення вокальної майстерності, нешаблонного мислення та креативного розвитку. Існуючий широкий спектр вокальних напрямків та стилів, специфічних манер та жанрів виконання потребує від вокалістів універсальності, адаптивності та свободи у володінні голосовим апаратом. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність систематичного оновлення методичного інструментарію та пошуку сучасних методів постановки голосу, що базуються на синтезі традиційних підходів та новітніх наукових досягнень у галузі фонопедії, психофізіології голосу та вокальної педагогіки. Виокремлення та систематизація методів постановки голосу, з урахуванням їх дієвості, є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності вокальної підготовки та сприяє всебічному розвитку вокальної майстерності.

Таким чином, необхідність комплексного аналізу та систематизації сучасних методів постановки голосу в контексті музично-педагогічної освіти є актуальним та сприятиме підвищенню рівня вокальної підготовки студентів, розвитку їхніх професійних навичок та успішній адаптації до сучасних вимог вокального виконавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для характеристики сучасних методів постановки голосу у музично-педагогічній освіті стали праці В. Антонюк, Н. Гребенюк, В. Зотової, С. Кишакевич, О. Стахевича, Н. Фоломєєвої та ін. У своїх дослідженнях вони висвітлюють різноманітні аспекти вокальної підготовки, акцентуючи увагу на важливості інтеграції традиційних і інноваційних підходів у навчанні співу. Актуальними для дослідження стали праці зарубіжних авторів, а саме Дж. Естілл, С. Ріггса, Б. Меннінга. Зокрема, методичні аспекти розвитку вокальної майстерності здобувачів освіти мистецьких закладів вищої освіти висвітлені у працях А. Болгарського, Л. Василенко, О. Прядко, Є. Прохорової та ін. Питання оптимізації фахо-

вої музично-педагогічної освіти описані у працях О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Г. Щолокової та ін. Актуальні питання естрадного вокального виконавства знайшли своє відображення у працях Д. Бабіч, В. Зотової, С. Кишакевич, Я. Кушка та ін. Зокрема, вони акцентують увагу на новітніх методах вокального навчання, які сприяють різносторонньому розвитку співака.

Розвиток інновацій у мистецькій освіті, інтерес до вокальної підготовки потребують теоретичних та методичних досліджень у напрямку характеристики сучасних методів постановки голосу в контексті музично-педагогічної освіти, що визначило актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є аналіз та систематизація сучасних методів постановки голосу в контексті музично-педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система вокальної підготовки повинна базуватися на засадах наукової обґрунтованості, педагогічної компетентності та інноваційності у викладанні. У контексті музично-педагогічної освіти важливо не лише формувати у здобувачів вокально-технічні та художньо-виразові компетентності, але й розвинути їхню здатність аналізувати та самостійно вдосконалювати вокальну майстерність. Зокрема, «освітнє середовище вокаліста повинно бути орієнтоване на практичне втілення нешаблонного мислення (від інтонації до артикуляції) і креативного розвитку всіх творчих ресурсів, враховуючи новітні досягнення сценічних, хореографічних, електронно-звукових, освітлювальних та інших технологій» (Самая, 2017, с. 152). Важливою складовою у підготовці висококваліфікованих вокалістів є комплексний підхід до навчання, що включає розвиток технічних навичок, емоційної виразності, вміння працювати з репертуаром різних жанрів та стилів, здатність до взаємодії та адаптації у різних виконавських умовах. Тому, виникає потреба у систематичному удосконаленні методичного інструментарію, пошуку сучасних методів постановки голосу, які базуються на синтезі традиційних підходів та новітніх наукових досліджень у галузі фонопедії, психофізіології голосу та вокальної педагогіки.

За визначенням О. Олексюк, «метод – це похідна від конкретного науково-дослідного

пошуку, зокрема і в музичній педагогіці. Сутність методу, його функціонування визначається змістом досліджуваного явища, в ширшому плані – змістом дослідницької діяльності» (Олексюк, 2006, с. 14). Методологічно в музичній освіті виокремлюють такі методи навчальної діяльності: «методи організації навчально-пізнавальної діяльності, методи розвитку музичних здібностей, методи навчання музичній діяльності, методи вивчення музичного твору, методи освоєння знань з окремих навчальних дисциплін» (Ільченко, Сверлюк, 2004, с. 42).

У своєму дослідженні Я. Кушко розглядає метод виховання співацького голосу, як «сукупність систематичних вказівок і порад, які сприяють виробленню співацьких навичок та вокальної техніки співака» (Кушко, 2010, с. 20). У науковій літературі заходимо різні підходи до класифікації методів вокального навчання. Зокрема, О. Ушакова, виділяє такі методи вокального навчання: «метод прямого впливу на м'язові установки; метод впливу на артикуляцію приголосних; метод впливу на положення гортані; метод впливу на дихання; метод впливу на тембр голосу шляхом зміни забарвлення голосних (фонетичний метод); метод фіксації внутрішніх відчуттів; метод волевих наказів й емоційних станів; метод слухових впливів; метод прослуховування еталонних вокальних програм; метод затриманого зворотного слухового зв'язку та інші методи» (Ушакова, 2022).

Вокальне мистецтво має широкий спектр різноманітних напрямків та стилів виконання, специфічних виконавських манер та жанрів, що суттєво впливає на формування особистості студента. Зауважимо, що О. Стахевич наголошує на важливості дотримання трьох принципів у вокальній педагогіці, а саме: «поєднання художнього і технічного розвитку, поступовість і послідовність в підвищенні труднощів навчання, зважання на індивідуальні властивості голосу» (Стахевич, 2002, с. 69).

Н. Фоломєєва наголошує, що «важливим чинником професійної свободи сучасного співака є індивідуальне внутрішнє чуття (абсолютна свобода голосового апарату незалежно від жанру виконуваного твору). Існує ще багато інших чинників, які впливають на універсалізм у роботі співака, а саме: свобода сценічного руху, досконала постава, артикуляція, точне

відтворення нотного матеріалу» (Фоломєєва, 2021, с. 22).

Одна з поширених методик — Estill Voice Training (EVT), розроблена Джо Естіл, яка вирізняється серед інших підходів до постановки голосу. На відміну від методів, що зосереджуються на імітації або узагальнених відчуттях, EVT пропонує глибоке розуміння фізіології голосового апарату та свідоме управління його елементами (Salsbury, 2014).

Метод EVT базується на знаннях про будову голосового апарату, отриманих за допомогою сучасних досліджень, що дає змогу відійти від суб'єктивних відчуттів та перейти до об'єктивного розуміння вокального процесу. EVT розкладає вокальну техніку на окремі «фігури» – базові елементи, які можна свідомо контролювати. Це дозволяє вокалісту гнучко налаштовувати свій голос для різних стилів та ефектів. EVT не нав'язує певний стиль співу, навпаки, він надає вокалісту інструменти для досягнення будь-якого бажаного звучання – від класичного вокалу до екстремальних технік. Педагог EVT виступає не як вчитель, а як провідник: він демонструє можливості голосу, але залишає за учнем право вибору та експериментування, сприяючи розвитку самостійності та творчого мислення (Salsbury, 2014).

Методика EVT базується на чотирьох важливих складових: розуміння анатомічної побудови голосу – ключ до його контролю; дихання має бути вільним і взаємодіяти з рештою складових вокального апарату, які воно зустрічає на своєму шляху під час видиху; звукоутворення розпочинається до того моменту, як з'являється звук (саме тому так важливі м'язові відчуття, бо вони не лише передують аналізу самого звукоутворення, але й спонукають і стимулюють його покращення після аналізу); ефективність методики має місце за умови його розподілу на три основні етапи: технічна майстерність, артистична майстерність та «магія» виконання (Зотова, 2019, с. 211).

Поширеним серед вокальних педагогів є використання методу «співу на мовному рівні». Цей метод розроблений американським вокальним педагогом Сетом Рігсом, який отримав визнання в усьому світі. Акцентується увага на природному звучанні голосу та адаптації технік співу до сучасних музичних стилів. «Голос співака функціонує найкращим

чином завдяки техніці співу на мовному рівні» (Кушка, 2010, с. 215). Основою методу є: спів у природній мовній позиції, що передбачає збереження такого ж положення голосу, як і під час розмови; стабільне нейтральне розташування гортані впродовж усього діапазону; акцент на створенні образу та емоційного вираження, оскільки важливо не лише правильно виконувати твір технічно, а й передавати його зміст і взаємодіяти з аудиторією. Також використовуються практичні вправи, що сприяють гармонійному поєднанню верхніх, середніх і нижніх регістрів голосу, допомагаючи розвивати його природне звучання та покращувати контроль. Отож, метод Сета Рітса є унікальним підходом до вокального навчання, який поєднує технічні аспекти з емоційною виразністю. Його філософія сприяє розвитку природного звучання голосу і дозволяє співакам адаптуватися до вимог сучасної музичної індустрії. «Щоб мати чистий голос, що має хорошу динаміку, не потрібно напружуватися або намагатися керувати м'язами обличчя або дихальної системи. При співі у мовній позиції голос автоматично збалансований за високими, середніми та низькими гармонійними складовими» (Кулікова, 2023, с. 351–354).

Варто звернути увагу на аналіз методики Меннінга – унікальної вокальної техніки, розробленої відомим американським тренером Бреттом Меннінгом. Його система базується на широкому спектрі ефективних вправ, які на практиці демонструють відмінні результати. У музичній літературі цю методику часто називають «золотим стандартом» у сфері розширення вокального діапазону.

Б. Меннінг представив свій підхід у вигляді серії окремих курсів, кожен з яких спрямований на розвиток конкретних навичок. Програма *Singing Success 360* включає вправи, що координують роботу всіх м'язів, необхідних для професійного співу. Особливу увагу він приділяє внутрішнім м'язам гортані та наголошує, що його методика дозволяє співати з таким самим рівнем зусиль, як під час звичайної розмови.

Навчання за методом Меннінга починається з опанування грудного регістру, поступово переходячи до головного, інтегруючи їх у змішане звучання. Ця тема детально розглядається в курсі *Mastering Mix*, присвяченому змішуванню головного та грудного регістрів. Наступ-

ний розділ, *Mastering Harmony*, містить вправи для розвитку музичного слуху.

Окрему роль автор відводить вібрато, вважаючи його ключовим елементом успішної кар'єри у поп-музиці. Він наголошує на необхідності контролю швидкості та глибини голосових коливань у різних музичних стилях, що є основною метою курсу *Mastering Vibrato* (Кишакевич, 2021).

На основі аналізу методичних та практичних досягнень в галузі вокальної педагогіки та виконавства, аналізу сучасних вокальних технологій ми виокремили ряд методів постановки голосу у контексті музично-педагогічної освіти:

1. *Метод інтегрованого інтонування* передбачає поєднання слухових, вокально-технічних та аналітичних завдань для розвитку точного інтонування. Корисним буде виконання вокальних вправ із супроводом та а cappella для розвитку слухової координації, спів із використанням рухових схем для розвитку моторно-слухової координації. Пропонуємо використання цифрових додатків для аналізу інтонування (наприклад, Vocal Pitch Monitor).

2. *Метод контрольованого дихання*. Цей метод сприяє розвитку навичок нижньо-реберного діафрагматичного дихання та його рівномірного розподілу. Для досягнення результату пропонуємо використовувати вправи на усвідомлене дихання та відстеження рівномірності дихання в різних темпах, використання рухових аналогій (наприклад, уявне штовхання стіни під час вдиху), виконання вокальних фраз із поступовим збільшенням довжини на одному диханні.

3. *Метод резонансного балансу*. Суть методу полягає у розвитку здатності варіативного використання головних і грудних резонаторів для формування тембру. Дієвим на практиці є виконання вокальних вправ із акцентом на відчуття вібрації у різних резонаторних зонах, використання дзеркал для самоконтролю відкриття рота і положення артикуляційного апарату, спів із різними «масками» (посмішка, «зівок», плач) для регулювання резонансного балансу, спів з різним нахилом голови для пошуку оптимальної позиції резонаторів.

4. *Метод артикуляційної чіткості*. Цей метод сприятиме розвитку чіткої дикції та артикуляції в контексті вокального виконавства.

Радимо застосовувати такі практичні прийоми: виконання текстових скоромовок перед співом для активізації артикуляційного апарату, вправи на протяжне вимовляння голосних для усвідомлення артикуляційної позиції, виконання вокальних творів у повільному темпі з акцентом на вимову слів.

5. *Метод кантиленного співу* сприятиме розвитку плавного голосоведення та «широкого дихання». Корисним буде виконання вокалізів із поступовим нарощуванням динаміки на довгих нотах, використання динамічних хвиль (*crescendo- diminuendo*) у вокалізах, плавні переходи між різними голосними для збереження кантиленного звучання.

6. *Метод вокальної мобільності* активізує розвиток гнучкості голосу та швидкого виконання штрихів. Наприклад, виконання вокалізів на різні штрихи (*staccato, legato, non legato, portamento*), імітація інструментальних технік (спів як гра на флейті або скрипці), ритмічне читання перед співом), вправи на швидкі інтервальні стрибки та глісандо.

7. *Метод вокально-теоретичного аналізу* сприятиме формуванню здатності аналізувати музичний твір перед його виконанням. Важливим є робота над розбором форми твору перед його вокальним опрацюванням, визначення основних музичних акцентів та динамічних хвиль у творі, аналіз тексту пісні на змістові акценти та синтаксичну структуру, виконання одного твору в різних стилях для розуміння жанрової специфіки.

8. *Творчо-інтерпретаційний метод* полягає у розвитку творчого мислення та власного трактування вокального твору. У реалізації цього методу пропонуємо виконання одного твору у різних темпах, динаміках та стилях, спів через емоційний досвід персонажу, використання візуалізації (уявлення сценічного образу

під час виконання), вправи на зміну вокального забарвлення голосу відповідно до емоційного змісту.

9. *Метод сценічної виразності* сприятиме розвитку навичок упевненого сценічного виконання. Пропонуємо виконання творів перед дзеркалом для контролю сценічної пластики, робота з камерою: запис виступу та подальший аналіз міміки та жестів, виконання твору в умовах «емоційного бар'єру» (імітація глядачів), використання прийому психологічного налаштування перед виступом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отож, підготовка вокаліста повинна враховувати індивідуальні властивості голосу, поєднувати художній і технічний розвиток, а також базуватися на принципах поступовості та поетапності у навчанні. Важливим є формування внутрішнього чуття та свободи голосового апарату. Кожен метод має свої особливості та переваги, і вибір конкретного методу залежить від індивідуальних потреб здобувача та цілей навчання.

У статті ми виокремили дев'ять основних методів, кожен з яких має конкретні практичні рекомендації: метод інтегрованого інтонування, метод контрольованого дихання, метод резонансного балансу, метод артикуляційної точності, метод кантиленного співу, метод вокальної мобільності, метод вокально-теоретичного аналізу, метод творчо-інтерпретаційного підходу та метод сценічної виразності. Ці методи спрямовані на розвиток різних аспектів вокальної майстерності, від технічних навичок до творчої інтерпретації вокального твору.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інтегрованих програм вокальної підготовки, які поєднують різні методи та враховують індивідуальні потреби кожного здобувача освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зотова В. Інтерактивний аспект сучасної вокальної освіти вчителів на прикладі методу EVT. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. № 11. С. 214–224. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.11.2019.197234>
2. Ільченко О. О., Сверлюк Я. В. Методологічні проблеми професійної музичної освіти: монографія. Рівне: Перспектива. 2004. 200 с.
3. Кишакевич С. В. Деякі аспекти навчання естрадного співу за методиками зарубіжних вокальних педагогів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 80. Том 1. 2021. С. 124–128.
4. Кулікова, К. С. Сет Рігс як творець вокальної техніки «Speechlevelsinging». *Магістерські студії. Альманах* / ред. кол. : Д. С. Мальчикова, Т. С. Корнішева. Херсон; Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. Вип. 23. С. 351–354.

5. Кушка Я.С. Методика навчання співу: посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 288 с.
6. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посібник. Київ : КНУКІМ, 2006. 188 с.
7. Самая Т. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини XX – початку XXI століття: дис. канд. мистецтвозн. Київ, 2017. 199 с.
8. Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1: Природно-наукові теорії сольного співу. Курс лекцій. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. 92 с.
9. Ушакова О. А. Інтерактивні методичні підходи вокальної підготовки до практики навчання естрадному співу. Академічні Візії, 2022. Вип. 8–9, С. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6683702>
10. Фоломєєва Н.А. Опанування вокально-виконавських прийомів у класі естрадного співу: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти спеціальностей 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. 60 с.
11. Salsbury K. Estill voice training: the key to holistic voice and speech training for the actor: Unpublished master's thesis. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia, 2014. 66 pp.

REFERENCES:

1. Zotova, V. (2019). Interaktyvnyi aspekt suchasnoi vokalnoi osvity vchyteliv na prykladi metodu EVT [Interactive aspect of modern vocal education of teachers on the example of the EVT method]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 11, 214–224. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.11.2019.197234> [in Ukrainian].
2. Ilchenko, O. O., & Sverliuk, Ya. V. (2004). *Metodolohichni problemy profesiinoi muzychnoi osvity* [Methodological problems of professional music education]. Rivne [in Ukrainian].
3. Kyshakevych, S. V. (2021). Deiaki aspekty navchannia estradnoho spivu za metodykamy zarubizhnykh vokalnykh pedahohiv [Some aspects of teaching pop singing using the methods of foreign vocal pedagogues]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*, 80 (1). 124–128. [in Ukrainian].
4. Kulikova, K. S. (2023). Set Rihhs yak tvorets voknoi tekhniki «Speechlevelsinging» [Seth Riggs as a creator of vocal technique «Speechlevelsinging»]. *Mahisterski studii. Almanakh*, 23, 351–354. [in Ukrainian].
5. Kushka, Ya.S. (2010). *Metodyka navchannia spivu: posibnyk z osnov vokalnoi maisternosti* [Methods of teaching singing: A guide to the basics of vocal mastery]. Ternopil [in Ukrainian].
6. Oleksyuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika*. [Musical pedagogy]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Samaia, T. (2017). *Vokalne mystetstvo estrady yak chynnyk kulturnoho zhyttia Ukrainy druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia* [Vocal art of pop music as a factor of cultural life of Ukraine in the second half of the twentieth – beginning of the XXI century] [Unpublished candidate dissertation]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Stakhevych, O.H. (2002). *Osnovy vokalnoi pedahohiky. Ch. 1: Pryrodno-naukovi teorii solnoho spivu. Kurs lekt-sii* [Fundamentals of vocal pedagogy. Part 1: Natural science theories of solo singing. Lecture course]. Sumy [in Ukrainian].
9. Ushakova, O.A. (2022). Interaktyvni metodychni pidkhody vokalnoi pidhotovky do praktyky navchannia estrad-nomu spivu [Interactive methodological approaches of vocal training for the practice of teaching pop singing]. *Akademichni Vizii*, 8–9, 3–17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6683702> [in Ukrainian].
10. Folomieieva N. A. (2021). Opanuvannia vokalno-vykonavskykh pryiomiv u klasi estradnoho spivu [Mastering vocal performance techniques in the classroom pop singing]. Sumy [in Ukrainian].
11. Salsbury, K. (2014). *Estill voice training: The key to holistic voice and speech training for the actor* [Unpublished master's thesis]. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia [in English].